

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”En bild säger mer än tusen ord”

- Ett arbete om bildens betydelse för barns språkutveckling i förskolan

Camilla Hakoneva & Linda Josefsson

”Skapande verksamhet för de tidigare åldrarna LAU390”

Handledare: Kerstin Wendt Larsson

Examinator: Staffan Stukát

Rapportnummer: HT11-2910-106

Abstrakt

Titel: ”En bild säger mer än tusen ord” – Ett arbete om bildens betydelse för barns språkutveckling.

Författare: Camilla Hakoneva och Linda Josefsson

Termin och år: HT11

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Kerstin Wendt Larsson

Examinator: Staffan Stukát

Rapportnummer: HT11-2910-106

Nyckelord: Språkutveckling, bild och Reggio Emilia.

Detta arbete handlar om bildens betydelse för barns språkutveckling. De åldrar vi fokuserat på är barn från ett till fem år. Arbetet ger läsaren en inblick i hur barns språkutveckling ser ut i dessa åldrar samt vad miljön har för betydelse och hur vi som pedagoger kan stödja barnen i dess språkinläring. Vi utgår från Reggio Emilias pedagogiska förhållningssätt och även Lev Vygotskij (sociokulturell teori) och hans tankar kring barns utveckling. Detta då båda dessa pekar på skapande verksamhets betydelse för både inläring och utveckling.

Genom intervjuer, observationer och olika aktiviteter vi genomfört i barngrupp, har vi undersökt hur ”teorin fungerar i praktiken”. Vad har bilden för betydelse för språkinläringen och hur kan vi pedagoger arbeta med detta? På vilket sätt stödjer läroplanen och litteratur/tidigare forskning bildens betydelse?

Det vi kommit fram till är att bilden, som pedagogiskt verktyg, underlättar språkinläringen. Barnen lär sig sätta ord på sina upplevelser och erfarenheter och får ett väl utvecklat ordförråd. Att samtala med barnen kring deras bilder, bilder i sagoböcker m.m. ger oss pedagoger en chans att hjälpa barnen hitta språket. De verksamma pedagoger vi intervjuat har alla stått fast vid att bilder gör ord mer konkreta och förtydligar olika begrepp.

Vi hoppas med detta arbete, att läsaren ska upp ögonen för bildens betydelse för språkutvecklingen i förskoleåldern.

Innehållsförteckning

1. Inledning	s. 4
2. Syfte och problemformulering	s.5
3. Teoretisk anknytning och Litteraturgenomgång	s.9
3.1 Barns språkutveckling	s.9
3.2 Barns språkutveckling i förskoleåldern	s.10
3.3 Hur stor betydelse har miljön för barns språkliga lärande?	s.12
3.4 Hur kan vi pedagoger stödja barnens språkutveckling?	s.13
3.5 Praktiskt i verksamheten – språkutveckling genom bilden	s.14
3.6 Sagostund med fokus på bilden	s.15
3.7 Reggio Emilias historiska bakgrund	s.16
3.8 Reggio Emilia	s.17
3.9 Hur arbetar man praktiskt i Reggio Emilias förskolor?	s.19
3.10 Hur har Reggio Emilia etablerats i Sverige?	s.19
4. Metoder och tillvägagångssätt	s.21
5. Resultatredovisning	s.23
6.1 Verksamma pedagogers syn på språkutveckling	s.23
6.2 Observation av bild och språk i förskolan	s.26
6.3 Hur vi kan arbeta med bild i sagans värld	s.28
6. Diskussion	s.29
7. Referenslista	s.32
8. Bilaga	s.35

1. Inledning

”Att skapa ger stöd för tanke och språk. Kommunikation, dialog och berättande är ingredienser i skapande processer. I nära samspel med ordet är bilden en värdefull del av vårt språk. Bildspråket är en viktig väg till kunskap och personlig utveckling. Barn med ett rikt bildspråk utvecklar sitt tal och skriftspråk, löser problem genom kreativt tänkande och erövrar världen med alla sina sinnen.” Så här inleder Birgitta Fagerlund och Lillemor Moqvist sin bok *Låt barnen skapa – språkutveckling genom bilder* (2010) De har båda lång erfarenhet av arbete inom förskola och skola.

Det här arbetet kommer handla om just det, hur barn i de yngre åldrarna (1-5 år) utvecklar sitt språk med bilden som pedagogiskt verktyg. Vi har båda erfarenheter, genom VFU, att arbeta utifrån Bornholmsmodellen. Där har vi arbetat mycket med rim och ramsor och diverse språklekar för att utveckla skriftspråket hos barn i förskoleklass. Genom detta väcktes intresset för hur man mer konkret kan arbeta med de allra yngsta, för att ge deras språkliga utveckling en bra start. Bild som pedagogiskt verktyg i detta sammanhang, känns som en självklarhet för oss. Det är ett ämne som är lätt att tillämpa även bland de yngsta barnen i förskolan. Om man introducerar skapande verksamhet i så tidig ålder som möjligt för barnen, så blir de positiva till att arbeta med detta. (Fagerlund & Moqvist, 2010). Vi båda har läst kursen *Skapande verksamhet för de tidigare åldrarna* (Skave) som inriktning under vår lärarutbildning, på så sätt har vi fått en djup förståelse för vikten av den skapande verksamheten i förskola och skola. Eftersom vi har ett stort intresse för att arbeta med just bild vill vi få starka, hållbara argument för varför bilden är en viktig del av förskolans verksamhet. Att barnen kan lära genom att skapa och att bilden inte enbart betyder ”skapa fritt” utan att vi pedagoger är delaktiga.

Viktigt att poängtera är att vi med bild som hjälpmedel, menar bilder i största allmänhet. Barnens eget bildskapande, bilder i sagoböcker och bilder som finns på väggarna i förskolans lokaler m.m. Med andra ord det som barnen omges av och som finns väl tillgängligt.

Att ge barnen en bra start i sin språkutveckling är mycket viktigt för deras fortsatta intresse. Genom bilden kan vi skapa ett lustfyllt lärande där det för barnen blir roligt att lära. Samtal med barnen kring deras bilder, är en bra början för att utveckla både ordförråd samt språklig medvetenhet. I läroplanens riktlinjer framkommer det att vi pedagoger ansvarar för att barn får stöd i sin sociala utveckling. Detta bör göras genom att barnen får både stimulans samt utmanas både vad gäller språk och kommunikationsutveckling. Vad gäller bild och andra estetiska läroprocesser finner vi följande utdrag: "Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama" (Lpfö98).

2. Syfte och problemformulering

Med detta arbete vill vi undersöka hur bild och språk samspelar i verksamheten. Vad finns det för teorier och forskning som stärker våra tankar kring detta? Hur kan vi som arbetar på förskolan stärka barns språkutveckling genom bilden? För att kunna ta reda på hur vi praktiskt kan arbeta kring detta, vill vi också få en grund i hur barn språkutveckling ser ut. Vad händer i de olika åldrarna? Vi kommer också ta stöd i Reggio Emilias pedagogiska förhållningssätt. Där talar man om att ”ett barn har hundra språk”, bildspråket inräknat.

Vi vill undersöka hur man praktiskt kan arbeta med skapande ämnen, i det här fallet bild, för att utveckla barns språkutveckling. Skapande är ett lustfyllt sätt att lära sig nya saker och lätt att tillämpa i de yngre åldrarna. Vårt syfte är att först få en genomgång i hur barns språkutveckling ser ut i de olika åldrarna för att fortsätta mer ingående för hur vi kan omvandla den kunskapen i praktiken.

De begrepp vi utgår från i vårt arbete är följande: Språkutveckling, bild och Reggio Emilia.

• **Reggio Emilia**

Vårt val kring att ha med en bakgrund om Reggio i vårt arbete är självklart. Tankarna i detta pedagogiska förhållningssätt, att ett barn har hundra språk, kopplar vi till den skapande verksamheten. Här skapar vi en grundförståelse kring betydelsen av skapande ämnen i förskolans verksamhet för att stimulera inlärningen och utvecklingen.

• **Barns språkutveckling**

Här vill vi ge läsaren en tydlig bild av hur språkutvecklingen/inlärningen sker i de olika åldrarna samt övriga aspekter som spelar in.

• **Bild och språk i praktiken**

Då vi vet hur barns språkutveckling ser ut och då vi har Reggios syn på estetiska lärprocesser med oss, vill vi knyta ihop dessa kunskaper. Hur kan vi arbeta med språk och bild ihop?

Problemformulering

- Reggio Emilias bakgrund, hur uppkom detta pedagogiska förhållningssätt?
- Hur fungerar Reggio Emilia i praktiken? Hur ser dess praktiska verksamhet ut?
- Hur har Reggio Emilia etablerat sig här i Sverige?

- Hur ser språkutvecklingen ut i åldrarna ett till sex år? Vad sker i de olika faserna?
- Vad har miljön för inverkan på språkutvecklingen?
- Hur kan vi pedagoger stödja barn i dess språkutveckling?
- Vilken betydelse har bilden för barns språkinlärning?
- Hur kan vi i verksamheten arbeta praktiskt med språkinlärningen genom bilder?

3. Teoretisk anknytning och litteraturgenomgång

Bland tidigare gjorda studier hittar vi följande examensarbete vid Göteborgs universitet: *Bildens betydelse för utveckling av barns språkliga förmåga*. Dahlgren och Magnusson, vars huvudfråga i studien är densamme som titeln, hade som syfte att undersöka hur bild kan användas som pedagogiskt verktyg i skolan för att stödja barns språkutveckling. Genom observationer och intervjuer kom de fram till sitt resultat. Det som framkom var att bilden ses som en utgångspunkt eller verktyg i det pedagogiska arbetet för att uppnå språklig utveckling. Bilden stimulerar och inspirerar barnens skapande förmåga och man ser stor potential att med hjälp av bild stödja barns språkutveckling.

Konstruktivismen – Jean Piaget

Silwa Claesson är lärare, lektor i allmän didaktik och även docent i pedagogik och har skrivit boken *Spår av teorier i praktiken: Några skolexempel* (2002). Hon skriver i sin bok om Jean Piaget (1896-1980), den forskare vi förknippar med konstruktivismen. Piaget var biolog men även psykolog och filosof.

Piagets tankar handlade om att våra erfarenheter bygger våra idéer. Man lär sig genom erfarenheter och miljön, han menade på att kunskap är något som varje individ själv tar till sig och skapar. Barn och dess språkinlärning, sker genom att de provar sig fram och tar till sig nya erfarenheter. Piaget menade på att alla barn i sin språkutveckling från början har en s.k. föruppfattning. Ett och samma begrepp har för en vuxen och för barnet helt skilda betydelse. Detta beror på just våra erfarenheter och genom att hela tiden utveckla dessa får barnen en större begreppsförståelse.

Inom konstruktivismen visar man stort intresse för barnens tänkande. Barn lever i sin livsvärld där de skapar sin egna bilder, alltså går de igenom en kognitiv process. Än en gång, ju mer erfarenheter barnet får, ju mer utvecklas deras inre bilder och de får en större förståelse för omvärlden. Pedagogens viktigaste roll enligt konstruktivismen är att se varje individ. Förstå hur barnet tänker och arbeta efter dess förutsättningar. (Claesson, 2002)

David Wood, professor i psykologi vid universitetet i Nottingham, har studerat barns utveckling utifrån kognitiv utvecklingspsykologi. Detta redovisar han i boken *Hur barn tänker och lär* (1992). Piaget talade om s k visuella varseblivningar. De tankar som dyker upp hos barnet då de ser ett föremål, utgår från tidigare handlingar. Precis som Claesson (2002) tog upp tidigare erfarenheters betydelse. Piagets syn på hur vi tänker och hur vi tolkar det vi ser och hör, påverkar undervisningen i skolan. Men detta menade han att ett barn som ej är redo att ta till sig ny information, kan leda till frustration. Barn måste vara mentalt förberedda på vad pedagogen ska lära ut (Wood, 1992).

Monica H. Sträng, universitetsadjunkt och doktorand i pedagogik vid Göteborgs universitet och Siv Persson, förskollärare och skollärdare, har skrivit boken *Små barns stigar i omvärlden* (2003). De tar upp Piagets intresse för kunskapsutveckling. Under sin tid genomförde han

flera studier för att se hur arvet och miljön spelade in i barns utveckling. Grunden för Piagets teorier kommer från biologin, då han som tidigare nämnt var biolog. Han tog avstånd från sin tids pedagogiska metoder och ansåg att förändringar av barnets yttre beteenden, gav en lyckad inläring. Barnen ska inte bara upprepa vad andra tidigare gjort, utan lära sig tänka nytt (Sträng H, Persson, 2003).

Piagets teorier har fått en hel del kritik. Hans tankar kring språkutveckling och kommunikation har bl.a. kritiserats av Lev Vygotskij. Det här redovisas i Utvecklingspsykologi skriven av Leif Havnesköld, psykolog och leg. Psykoterapeut och Pia Risholm Mothander, leg. Psykoterapeut och universitetslektor vid psykologiska institutet vid Stockholms universitet (2009).

Vygotskij som talar om det sociala samspelets betydelse, kritiserar Piagets syn på att utvecklingen går från en individuell nivå till ett socialt språk. Vygotskij menade på det motsatta. Piaget tog med tiden del av kritiken och modifierade sina teorier. Främst tankarna kring att barne egocentriska tal försvinner ju längre in i utvecklingen de kommer. Det individuella språket är något som utvecklas och inte försvinner under utvecklingens gång. Vissa menar på att Piaget underskattade barns egna förmåga. Forskare har visat att barn utvecklats tidigare i enskilda moment, än vad som framgick genom Piagets studier. Utvecklingen sker inte så stadiespeciefikt som framgick i hans forskning. Trots kritiken är Vygotskij en person som Piaget hade starkt inflytande på, någon som påverkat Vygotskij tankar och teorier (Havnesköld, Risholm Mothander, 2009).

Sociokulturell teori – Lev Vygotskij

Lev Vygotskij blev endast 38 år gammal (1896-1934) och var verksam inom den psykologiska forskningen. Det som skiljer Vygotskij teorier från många andra, är att han ansåg att alla människor är kreativa, även barnet. Han använde begreppet fantasi för att förklara kreativitet och menade på att ju rikare verklighet människor har, ju mer fantasi får man. "Barnet utvecklar sin förmåga i de estetiska ämnena: drama, litteratur och teckning. Det som kännetecknar utveckling är en allt större medvetenhet och differentiering till skillnad från lekens integrerade form. I denna utveckling är dialogen med den vuxne en nödvändig förutsättning för inläring." (Vygotskij, 1995 s.9)

I sin bok tar Claesson (2002) upp Vygotskij tankar dras till den sociokulturella teorin dit även Piaget hör. Det som skiljer dem åt är att medan Piaget fokuserade på individens lärande, såg Vygotskij till den sociala miljöns betydelse för utvecklingen. Vad som också bör nämnas är att den sociokulturella teorin, är den teori som tydligast har satt sin prägel på språkundervisningen.

Görel Sterner är en av de författare som har skrivit kapitel i boken Små barns matematik (Dovborg & Emanuelsson, 2008). Sterner är förskolelärare, lågstadielärare och

specialpedagog och undervisar i grundskolan i svenska och matematik. Hon är också med i NCM (Nationellt centrum för matematikutbildning) som projektledare. Hon förklarar vad Vygotskij menar med den sociala miljöns betydelse, är att vi människor är sociala varelser. Vårt språk gör att vi kan få kontakt med varandra och det gör att vi är beroende av de människor vi har i vår omgivning. Vi lär av varandra. Socialt samspel lägger grund för vår utveckling, speciellt för språket och vårt tänkande. (Dovborg & Emanuelsson, 2008)

Vår begreppsutveckling har tre faser. I den första fasen handlar det om barn kopplar begrepp/ord till sina egna erfarenheter. De skapar sig en egen uppfattning av orden. Nästa fas kännetecknas av att barnen börjar se likheter och skillnader, både i situationer och händelser. De börjar förstå mer vilket språk som används när och hur. I sista fasen har utvecklingen nått så långt att barnen vet hur saker och ting bör särskiljas och grupperas. Detta är alltså Vygotskij tankar kring hur begreppsutvecklingen sker i olika stadier (Dovborg & Emanuelsson, 2008).

Leif Strandberg är legitimerad psykolog och har bl.a. arbetat med skolpsykologi. I sin bok Vygotskij i praktiken – bland plugghästar och fusklappar (2006) förklarar han Vygotskijs teori samt hur det speglar sig i verksamheten. Vygotskij talade, som tidigare nämnt, om fantasi och kreativitet. Vi människor förhåller oss på två olika sätt till den verklighet vi lever i. Antingen återskapar vi verkligheten, eller så skapar vi något nytt. Genom dessa två förhållningssätt kan vi antingen anpassa oss till vår värld, eller utveckla och förändra den. Fantasi och kreativitet är egenskaper som alla människor kan tränas i. Barn måste få använda sig av alla de verktyg som finns tillgängliga för att kunna orientera sig i världen. Här spelar begreppen fantasi och kreativitet en viktig roll, detta sker bl.a. i samspel med andra. Samspel är lärande och utveckling och Vygotskij höll fast vid att alla barn är socialt kompetens, från första början. Det är människorna i barnets omgivning som så småningom ger barnen ett språk. Ute i verksamheten, på förskolor och skolor, bör samspelet mellan barn-barn och barn-vuxna ta stor plats. Vygotskij menade att det är här lärandet och utvecklingen börjar (Strandberg, 2006).

3.1 Barns språkutveckling

Boken TRAS: Tidig registrering av språkutveckling är ett forskningsbaserat material som tar hänsyn till flera olika språkliga aspekter i barnets utveckling. TRAS är en handbok för personal inom förskolans verksamhet kring hur man kan arbeta med språkutveckling. Man utgår från ett konstruktivistiskt synsätt där språket sker genom en kreativ process. (Klepstad & Wagner, 2004)

I boken Små barns sagostund (Granberg, 1996) tar man upp hur barns språkutveckling sker tillsammans med all annan utveckling. Miljön och människor omkring spelar stor roll. ”När vi vuxna talar med barn, lyssnar på dem och berättar för dem, stimulerar vi både deras ordförråd och uttrycksförmåga, deras meningsbyggnad och grammatik.” (Granberg, 1996 s. 32)

Något som kännetecknar barnens tidiga språkinlärning är att barnen använder sig av innehållsord och utpekande ord. Med detta menas att språket till en början är situationsbundet. Denna s.k. ”här och nu”-kommunikationen kan med exempel beskrivas att barnet säger ”titta vovve” då en hund går förbi. Deras kommunikation handlar om det som sker i stunden. Språket som icke-situationsbundet utvecklas först senare.

Då vi talar om språkutveckling hos barn förekommer begreppet ”ordspurt”. Vanligtvis inträffar detta i slutet på det andra levnadsåret. Inlärningen av ord går betydligt snabbare. Viktigt att poängtera är dock att utvecklingen är individuell och detta stadie kan inträffa från allt mellan ett till tre års ålder. (Klepstad & Wagner, 2004) Något som karakteriserar språkinlärningen är att språkförståelsen oftast kommer före talspråket. Små barn förstår fler ord än vad de själva kan använda sig av. Har man inte språkförståelsen så går det inte utveckla talspråket, då språkförståelse är själva grunden i barnens språkutveckling. Det gäller att så fort som möjligt se till att barnen får språkförståelsen och att det inte blir någon försening. Skulle detta ske är det något som måste åtgärdas omgående. (Klepstad & Wagner, 2004)

Språkstimulering – Del 1: Tal och skrift i förskoleåldern (2007) är skriven av Bente Hagtvat Eriksen som är professor i specialpedagogik. Eriksen har stor erfarenhet av kommunikation, barns språkutveckling samt läs/skrivsvårigheter.

Då barnen är mellan två och fem år gamla sker en stor utveckling av språket. Förståelsen för hur man kan använda språket växer. Barnen kan samtala mer kring saker som hänt. Ett barn som är medvetet om språket kan själv börja observera det utifrån. Att kunna observera språket och se det som objekt, innebär att barnen så småningom kan börja prata om ords betydelse, klappa stavelser m.m. När man klappar stavelser i ord så klappar man händerna där man hör en stavelse.

Generellt kan man påstå att barn mellan fyra och fem år pratar mindre än yngre barn. Däremot talar de mer sammanhängande och det de säger är mer genomtänkt. Denna fas kännetecknas

av ett rikt ordförråd, nya kunskaper och färdigheter. Till skillnad mot fasen i tre-fyra-års åldern som handlar mer om uppbyggnaden av språket. (Hagtvét Eriksen, 2007)

3.2 Barns språkutveckling i förskoleåldern

I *Förskoleboken* skriver Ann Granberg, förskolelärare, om barns utveckling, där inräknat språkutvecklingen. Verbal utveckling handlar om språkets utveckling. ”Språk är detsamma som kommunikation och dit räknas tal, skrift och även kroppsspråk. Talspråket börjar med spädbarns skrik, joller och skratt. Till talspråket hör rytm, tonfall, benämningar, berättande, samtal, dramatisering, problem- och konfliktlösning.” (Granberg, 1998 s.67)

Att ha vuxna omkring sig och en stimulerande miljö, är viktigt för en positiv utveckling. Arbetet fokuserar på språkutvecklingen mellan åldrarna ett till fem år och för att få en sammanfattande överblick delar vi upp åldrarna och den utveckling som sker vid denna tidpunkt:

- Ett år: Barnet kan inte tala i fullständiga meningar, utan använder sig av ettordssatser. I det här stadiet sker utvecklingen fort och barnet känner igen fler ord än vad de kan uttala.
- Två år: Ettordssatsen övergår till tvåordssatsen. Barnet undersöker fortfarande, är nyfiken och pekar och ställer frågor. Språket börjar mer och mer likna det ”vuxna” talet och det är i detta stadie som grunderna till grammatiken läggs.
- Tre år: Tvåordssatser övergår till treordssatser. Utvecklingen sker genom att härma vuxna omkring och barnet börjar använda egna ord och böjningar. Att de använder ord som ”åkit” och gånne” istället för åkt och gått, är vanligt.
- Fyra år: Nu börjar språket alltmer likna den vuxne och barnet talar mer ”rent”. Språket är ännu inte automatiserat och därför är fortfarande vissa ljud svåra och det är vanligt att vissa barn stammar.
- Fem år: Språket sker mer automatiskt och barnet talar i fullständiga meningar. Nu kan barnet börja leka mer med ord och meningar, som t ex rim och ramsor. De har ett brett ordförråd. (Granberg, 1998)

Viktigt att tänka på är dock att alla barn är olika och att språkutvecklingen inte nödvändigtvis sker exakt såhär. ”Att tala om typiska särdrag för olika åldrar blir alltid fel på något sätt. Det kanske mest märkbara när man ska förhålla sig till en grupp barn i samma ålder är att de är olika.” (Hagtvét, 2007 s.63) Beroende på i vilken situation och miljö barn befinner sig i så varierar sig deras språk, det kan bero på vilka människor man är tillsammans med. Man kan se att barn uppträder olika beroende på vilken miljö de är i. Barn kan vara på ett sätt hemma, men på ett annat ihop med kamrater eller på förskolan (Hagtvét, 2007). Som pedagog bör man ändå känna till de olika drag som kännetecknar utvecklingen inom en viss ålder, för att kunna ge barnet ett bra stöd.

För att gå vidare från dessa olika åldersstadier, går vi vidare in på barnens språkliga medvetenhet och dess olika former. Ann-Katrin Svensson, fil. Dr i pedagogik har mycket ingående behandlat barns språkutveckling. Hon beskriver den språkliga medvetenheten utifrån följande former:

- Fonologisk medvetenhet: Att barnen uppfattar ljud (språkljud) och är medveten om dessa.
- Morfologisk medvetenhet: Uppfattar ord samt hur ord kan förändras.
- Syntaktisk medvetenhet: Satsbyggnader.
- Semantisk medvetenhet: Satsers betydelse.
- Pragmatisk medvetenhet: Barnet vet hur språket kan användas i olika situationer. (Svensson, 1998)

Det finns många olika sätt att träna barnens språkliga medvetenhet. Vanligt förekommande i både förskolor och förskoleklass är rim och ramsor. Svensson (1998) förklarar att för att kunna rimma skall man kunna bortse från språkets innebörd och fokusera på hur det verbalt låter, är det rätt uttal? T.ex., dock-dockvagn, dessa ord hör inte ihop då de inte rimmar, men docka-plocka gör det. ”Förmågan att rimma innebär att barnet har en viss segmenteringsförmåga eftersom det kräver att barnet kan avskärma, isolera, vissa språkljud.” (Svensson, 1998 s.86)

Genom rim och ramsor får vi in den fonologiska medvetenheten. Språkljuden. Kan barnen rimma har de en förståelse för både stavelser samt språkljud och hur dessa kan bilda nya mönster. En metod som använder sig mycket av just detta är Bornholmsmodellen. *Språklekar efter Bornholmsmodellen – en väg till skriftspråket*, skriven av Ingrid Häggström (2006), innehåller en mängd praktiska och konkreta övningar för barn upp till årskurs ett. I denna bok finns färdiga scheman för varje vecka. Tanken är att korta språksamlingar varje dag om ca 15-20 minuter, ska stimulera barnens språkutveckling. Just rim och ramsor utgör en stor del av dessa samlingar men även olika ljudlekar m.m.

Den pragmatiska kompetensen är en viktig del i barnens språkutveckling, främst språkförståelse. Som sagt handlar det om att barnen lär sig hur de ska använda språket. För att få en större förståelse för begreppet kan vi titta närmare på innehållet:

- ”veta att vi ska svara när någon frågar
- att kunna delta i ett samtal, d.v.s. förstå turtagning, att kunna upptäcka och svara på icke verbala aspekter av språket – t ex att förstå andras kroppsspråk och ”humör” lika mycket som orden som blir sagda.
- Att vara medveten om att få fram temat i samtalet så att lyssnaren fullt ut kan förstå.

- Att veta vilka ord eller vilken typ av meningar vi använder när vi vill starta ett samtal eller svara på något som någon har sagt.
- Förmågan att hålla sig till ämnet eller vara tydlig vid förändringar i samtalet
- förmågan att hålla "passande" ögonkontakt- inte stirra för mycket eller titta bort för mycket under ett samtal
- förmågan att skilja mellan hur vi pratar och uppför oss i förhållande till olika människor.

Vi kan kalla det oskrivna sociala "regler" för hur vi kommunicerar med varandra."

(Klepstad & Wagner, 2004 s. 31)

3.3 Hur stor betydelse har miljön för barnens språkliga lärande?

"En miljö där inte någon aktivt kommunicerar med barnet, är en allvarlig riskfaktor. Barn som upplever brister i den tidiga stimuleringen, utan känslomässig uppskattning under sina första levnadsår, kan sannolikt utveckla ett bristande språk." (Eriksen Hagtvet, 2007 s. 103)

Behavioristerna (Behavioristisk teori) talar om miljöns betydelse för barns språkutveckling. De menar på att social förstärkning och imitation är två grundstenar för ett utvecklat språk. Stimulans och respons i samspel med andra är en viktig del av inläringen.

Utifrån denna teori är det viktigt att pedagogerna skapar en miljö på förskolan där de ger barnen tydlig respons och mycket stimulans. De bör vara uppmärksamma på det de har i omgivningen och benämna föremål och händelser för barnen. (Svensson, 1998)

Vi kan kortfattat säga att vi pedagoger och övriga vuxna kring barnen, bör skapa en miljö med mycket fokus på socialt samspel. "Under hela förskoleperioden är språket viktigt för barnets begreppsbyggnad. Rika upplevelser av olika slag ger mycket att kommunicera om, vilket i sin tur leder till språklig utveckling. Det språkliga samspelet leder till ökad intellektuell förmåga." (Svensson, 1998 s. 33) Dessa tankar kommer från Vygotskij. Någon som studerat honom närmare än Sandra Smidt, författare samt konsult kring små och yngre barns lärande. I sin bok skriver hon följande utifrån Vygotskij tankar kring barns språk och tänkande: "För Vygotskij var barnets tidigaste tal emellertid redan socialt i den bemärkelse att det alltid har att göra med kommunikation med andra människor. När han använder termen egocentriskt tal syftade han på en övergång från yttre till inre tal. I korthet betyder det att barn under de första utvecklingsstadierna behöver ge verbalt uttryck för vad de gör och tänker." (Smidt, 2010 s.89).

Återigen kommer vi alltså in på betydelsen för att skapa en god, social miljö i förskola/skola. Låt barnen samtala kring sina bilder, berätta om sina upplevelser o.s.v.

Även i Läroplanen tar man upp miljöns betydelse för barns språkliga lärande. Förskolan ska erbjuda en miljö som är både trygg och som samtidigt lockar till lek och andra aktiviteter. (Lpfö98)

Marie Arnesson Eriksson är författare till boken *Lärande i sagans värld – om temaarbete i förskola och förskoleklass* (2009). Eriksson arbetar som förskolelärare och tar i boken upp sina erfarenheter från förskolan där hon arbetar. För att utveckla barnens kreativitet samt lust att lära, är det viktigt att man skapar en kreativ miljö på förskolan. Gärna där barnen själva får vara med och bestämma hur de vill ha det. Det kan bl.a. handla om stimulerande lekmiljöer och som pedagog bör du vara medveten om att varje litet hörn går att utnyttja. Miljön har stor betydelse för leken, som i sin tur inspirerar barnen till kommunikation och samtal. En fantasifull och inspirerande miljö innehåller ofta mycket rekvisita. Med lite fantasi kan rum på avdelningen inredas utifrån olika teman t ex en saga. Finns där rekvisita i form av bilder och olika föremål, finns där också tillfälle att samtala kring dessa med barnen. (Eriksson Hagtvet, 2009)

Studier har visat att miljön har en mycket stor inverkan på språkutvecklingen. Barn som vuxit upp i en mindre stimulerande miljö, men som sedan kommer till en bättre, utvecklas positivt. Alltså går det genom miljön att skapa en god språkinläring, oavsett vilken bakgrund barnet kommer från. (Eriksen Hagtvet, 2007)

I boken *Språkglädje* (1995) talar Svensson om att miljön ger barnen nya intryck. Dessa leder i sin tur till samtal. Ju fler miljöer barnet vistas i, ju fler intryck får det. Genom att bli rikare på intryck/erfarenheter utvecklas språket då detta i sin tur leder till samtal. På så sätt menar Svensson att språket är beroende av miljön (Svensson, 1995).

3.4 Hur kan pedagoger stödja barnens språkutveckling?

”Det finns ett starkt empiriskt stöd för att påstå att språket är en produkt av både arv och miljö. Språkutvecklingen sker i ett fast och delvis biologiskt mönster – en snabb utveckling de första fem levnadsåren medan hjärnan växer fortast.” (Eriksen Hagtvet, 2007)

Språkutveckling, sker enligt Vygotskij, bl.a. genom imitation. ”Barnspråkforskare från Vygotskij traditionen anser att barn som härmar vuxnas formuleringar inom egen utvecklingszon spränger ramarna för de begränsningar deras egna språkliga färdigheter sätter.” (Eriksen Hagtvet, 2007 s. 108)

Med andra ord är det viktigt att vi vuxna, pedagoger, talar klart och tydligt med barnen. Ett sätt att stödja dem kan t ex vara att delta i barnens lekar. Man menar bl.a. på att olika typer av kommunikationslekar (så som ”tittut” för de allra yngsta) har en stor betydelse för de tidiga kommunikationsfärdigheterna. (Eriksen Hagtvet, 2007)

De som arbetar på förskolan, ska sträva efter att barnen utvecklar sitt talspråk, får ett rikt ordförråd och lär sig nya begrepp. Utöver detta bör barnen lära sig att leka med ord, få berätta och uttrycka sin tankar. Detta sker inte minst i samspel med andra genom att barnen får argumentera och kommunicera ihop med andra. (Lpfö98)

Då man arbetar i förskolan, är samtal med barnen det allra naturligaste sättet att utveckla deras språk. Under de två första levnadsåren ingår barn till stor del i olika typer av omvårdnadssituationer. Det kan vara matsituationer, lekstunder, sagostunder och samtal. Samtalspartners är framförallt föräldrar men också personalen på förskolan. (Bjar & Liberg, 2010)

Susanna Ekström & Christina Godée är båda förskolelärare i grunden. Idag arbetar de som lärarutbildare i Södertälje och Stockholm och har tillsammans skrivit boken *Språk* (1984) För att språkutvecklingen ska bli så lyckad som möjligt, bör pedagoger på förskolan, samarbeta med föräldrar/vårdnadshavare. Vi måste själva veta hur vi bäst kan stimulera barnets språk för att kunna göra föräldrarna delaktiga. Det är precis lika viktigt att barnen får en stimulerande språkmiljö i hemmet, som på förskolan. Involvera gärna föräldrarna genom att visa barnens teckningar, bilder m.m. så de själva kan få en bild av hur de kan stödja sitt barn i språkinläringen. (Ekström & Godée, 1984)

3.5 Praktisk i verksamheten – språkutveckling genom bilden

”Skapande verksamhet hjälper eleverna att formulera sina tankar och sätta ord på sina känslor. En bild har ett budskap och kan uttrycka både innehåll och form. Genom dialog om bilden har eleven möjlighet att berätta, förklara och reflektera.” (Fagerlund & Moqvist, 2010)

En av de enklaste formerna att inkludera bilden i barnens språkutveckling är att samtala kring deras egna bilder. Detta kan enkelt genomföras även bland de allra yngsta. ”Med bilden som utgångspunkt för spontant berättande utvecklas språket och eleverna berikar sitt ordförråd. Bilden sätter igång en språklig tankeprocess.” (Fagerlund & Moqvist, 2010). Hos barn faller det sig naturligt att de vill visa upp och samtala kring de bilder de skapat. Sagor och berättande är även det en naturlig del av barnens värld där både bild och språk samspelar. Det kan handla om att läsa sagor för barnen, eller att låta dem själva samtala kring sina egna. Lena Olofgörs Gramstrup är producent på UR:s barnradioredaktion, hon har skrivit boken *Berätta för mig* (2008). I boken skriver hon bl.a.: ”Genom att använda sitt språk stärks barnens självkänsla och även längtan efter att använda språket. Det spelar mindre roll om berättelsen handlar om Sagan om mig själv eller bara är en nonsenssaga, det viktiga består i möjligheten att skapa med ord och att få använda sin fantasi.” (G, Olofgörs, 2008 s 105)

Genom undersökningar har man kommit fram till att en bild säger mer än ett ord för barn, vilket visar på bildernas betydelse för språkinläringen. Barn kan vid fyra, fem års ålder sortera bilder som föreställer saker de känner igen. Däremot är det svårare för dem att sortera

upp bara ordens betydelse. I denna ålder kan det vara svårt att förstå/förklara ord utan att få bilder eller föremål som stöd. (Klepstad & Wagner, 2004)

I läroplanen för förskolan, framkommer det även där hur bild och språk kopplas samman. Varje barn ska utveckla ett intresse samt förståelse för symboler och vad dessa har för betydelse i kommunikationen. De ska också utveckla ett intresse för bl.a. bilden, hur man kan samtala, tolka och använda sig av denna. Bild ses också som ett redskap i att kunna förmedla tankar, upplevelser och erfarenheter. (Lpfö98)

Ett direkt citat ur läroplanen är att arbetslaget ska ”ge barnen möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera, dokumentera och förmedla upplevelser, erfarenheter, idéer och tankegångar men hjälp av ord, konkret material, bild samt estetiska och andra uttrycksformer.” (Lpfö98)

3.6 Sagostund med fokus på bilden

”Småbarn har ännu inte ett välutvecklat verbalt tankespråk, därför kan de inte heller skapa egna inre bilder enbart utifrån att höra en uppläst text. De ser, hör och känner långt innan de har ett språk. Därför är det viktigt med bilder till småbarns sagor.” (Granberg, 1996 s. 18)

Att arbeta med sagor för att stimulera barns språkutveckling låter självklart. Vi vill nu få en djupare förståelse för just bilderna i bilderböcker och barnlitteratur främjar utvecklingen. Vad har de för betydelse? Bilderböcker är precis som det låter, böcker för barn med bild och text. Bilden hjälper barnen att få en djupare förståelse för textens innehåll och betydelse.

”Bilderböckernas bilder kan fungera på olika sätt. De kan gå hand i hand med och ackompanjera texten, eller så kan de likt en kopia utförligt beskriva textens alla detaljer. Är textens ord svårbegripliga för barnet kan bilderna ge förklaringar och ökad förståelse. Bilderna kan beskriva bokens verklighet för barnen, men de kan också berätta sådant som texten inte säger. Dessutom kan bilderna fungera som inspirationskälla för eget fantasifullt vidareutvecklande av texten.” (Granberg, 1996 s. 17)

Läs högt för barn (2006) är skriven av Kerstin Dominkovic, Yvonne Eriksson & Kerstin Fellenius. De har alla stor kunskap kring barns språkutveckling. Yvonne har även forskat kring bildens betydelse för inläringen. Det är viktigt att vi som pedagoger förstår vikten av att samtala med barnen kring bilderna. Man bör ta sig tid att stanna upp och låta barnen reflektera kring de bilder de ser. ”Bilderböcker, dvs. sagoböcker med bilder, är ett av de medium som stimulerar barns språkinläring. Tillsammans läser en vuxen boken med barnet genom att peka på bilderna och talar samtidigt om föremålets namn. På så sätt tränas barnet i att titta på bilden, lära sig vad det avbildade heter samt hur bilden av föremålet förhåller sig till det verkliga objektet.” (Dominkovic & Eriksson & Fellenius, 2006 s. 46) Författarna menar på att bildtolkning inte är något som sker automatiskt. Vi måste lära oss att förstå bildens betydelse och kunna koppla ihop bild och text till ett gemensamt sammanhang.

3.7 Reggio Emilias historiska bakgrund

Karin Wallin är författare, föreläsare och handledare. Wallin gjorde sitt första besök i Reggio Emilia 1978 och har sedan dess skrivit ett flertal böcker bl.a. Pedagogiska kullerbyttor: en bok om svenska barn och inspirationen från Reggio Emilia (2003). I denna bok skriver hon om Reggios historia.

Reggio Emilias pedagogiska förhållningssätt grundades bl.a av Loris Malaguzzi (1921-1994). Malaguzzi var förskolechef och den s.k. eldsjälens bakom Reggio där skapande verksamhet har ett starkt fäste. (Wallin, 2003). Efter andra världskriget, 1945, hade Malaguzzi och de andra invånarna i byn Cella inte mist hoppet om en ljus framtid. Cella var den by där detta pedagogiska förhållningssätt grundades och sedan dess har det spridits över världen (Wallin, 2003).

Efter kriget fick man bygga upp hem, förskolor och skolor i byn. De första förskolorna var kooperativa men år 1963 ändrades det och kommunerna tog över. Det var detta året som Loris Malaguzzi blev kommunal barnomsorgschef i Reggio Emilia (Wallin, 2003).

Ann Granberg är förskolelärare, diplomerad småbarnspedagog och föreläsare. Granberg har skrivit boken Småbarns bild och formskapande (2001) där hon skriver om Malaguzzi. Han har ett känt talessätt: ”Ett barn har hundra språk men berövas nittionio”. Han menade på att skapande verksamhet gör att barn kan bearbeta sina upplevelser samt formulera sina uttryck. Inom Reggio talar man om de skapande ämnens betydelse, att de är olika språk, precis som vårt muntliga tal. ”Förutom talspråk och kroppsspråk dit tonfall, miner och gester hör, finns bildspråket med två- och tredimensionella symboler, skriftspråket och de uttryck som siffror och formler betecknar, samt rörelsens, dansens, musikens och lekens olika uttrycksformer.” (Granberg, 2001 s.28)

3.8 Reggio Emilia

Marika Gedin och Yvonne Sjöblom (författare) har ihop skrivit boken Från Frøbels gåvor till Reggios regnbåge (1995). Gedin och Sjöblom (1995) tar i sin bok upp barnsynen man har i

Reggio Emilia pedagogiken, det går inte att följa exakt hur de arbetar i Reggio Emilia utan man får ta inspiration från pedagogiken. Här ser man främst till barnen, vilket förhållande man har till dem samt deras livsvärld. Wallin (2003) tar upp det som är viktigt inom Reggio, man tar tillvara på barnens ord och bilder, på så sätt visar man barnen att man bryr sig och att man är intresserad av vad de har att säga. Malaguzzi hade en helhetssyn på barn, alla existerar i relation till varandra och varje individ är ett sammanhang i sig.

Tove Jonstoj och Åsa Tolgraven har skrivit boken Hundra sätt att tänka: Om Reggio Emilias pedagogiska filosofi (2001). Både Jonstoj och Tolgraven är producenter på UR och skribenter. De båda har varit nere i Reggio Emilia och berättar om sina erfarenheter. Skillnaden mot den svenska förskolan är stor. Genom besök på deras förskolor får man en helt ny syn på barnen och dess kunskap. Samspelet mellan människor och deras utveckling får en ny betydelse.

Jonstoj och Tolgraven (2001) förklarar att om människor blev tagna av utställningen ”Ett barn har hundra språk”, som bestod av barns bilder och andra konstformer, så är det inte något emot Reggio Emilias tänkande.

Reggio Emilia har ett tänk kring det kompetenta barnet som är i fokus och man arbetar utifrån följande synsätt:

- ”Barn måste få vara delaktiga i sina läroprocesser.
- Barn måste få lära sig genom att använda alla sina sinnen, utifrån ett forskande förhållningssätt, genom att själva få ställa de frågor och konstruera de problem som de vill undersöka.
- Barn måste få göra detta tillsammans med andra barn och med hela sin omgivning – bra material, rum, pedagoger som lyssnar och utmanar barnen, föräldrar som inbjuds att vara delaktiga, liksom samhället runt omkring.
- Barn måste få tillgång till oändligt många olika sätt att uttrycka sig på, de hundra språken, inte minst de estetiska och empatiska förhållningssätt som barn från början använder i sitt lärande och utforskande av världen.”

(http://www.forskoleforum.se/data/files/pdf/Reggio_Emilias_en_stad.pdf)

Som pedagog är det viktigt att finnas där för barnen som en stöttepelare. Inom Reggio Emilia så finns pedagogerna alltid i bakgrunden och ger stöd för de barn som behöver det. Genom stöd och uppmuntran från den vuxne, menar man på att barnen automatiskt blir mer intresserade och motiverade att lära sig nya saker. (Gedin & Sjöblom, 1995).

Wallin (2003) skriver om hur pedagogerna i Reggio Emilia tar på sig rollen att lyssna mer än tala. Hon förklarar också att Reggios viktigaste kärna är att dokumentera, dokumentation visar var barnen ligger och hur man kan utveckla barns lärande.

Pedagoger och lärare pratar om hur viktigt det är att lärandet är lustfyllt och att som pedagog kunna fånga upp barns lärande. Hur är det då med teman som pedagoger bestämmer vad de ska handla om? Lärandet är inte lustfyllt om barnen frågar när de får lov till att gå och leka igen (Wallin, 2003). Jonstoj och Tolgraven (2001) ger ett bra exempel i sin bok om hur ett lärofyllt och roligt lärande kan vara där barnen själva har visat intresse för något som pedagogerna spinner vidare på. Följande stycke är ett exempel på ett sådant projekt:

En snickare var på besök på förskolan för att göra ett nytt bord åt barnen. Det behövs mått för att snickra bordet och här tar barnen över. De diskuterar livligt kring hur de ska få fram rätt mått till snickaren. Här är det barnen själva som visar sin nyfikenhet och pedagogerna tillåter dem att själva försöka komma fram till en lösning. Som tidigare nämnt finns de vuxna alltid i bakgrunden för att stötta barnen där det behövs. (Jonstoj & Tolgraven, 2001).

Inom Reggio Emilia använder man sig av flera olika sätt att dokumentera. Deras dokumentation består av barnens bilder, fotografier, videoinspelningar, skrifter m.m. Dessa följs upp men jämna mellanrum, varje månad, halvår eller år. Intressant att tillägga är att det inte enbart är barnens lärande man reflekterar kring här, utan också pedagogernas. Det är viktigt att de vuxna tänker till kring sin egen insats både inom det pedagogiska men också ur ett vetenskapligt perspektiv (Jonstoj & Tolgraven, 2001).

Barnens bilder hänger på väggarna där alla som kommer till förskolan kan se. Det är ett sätt för barnen att uttrycka sig på, kommunicera men man ser dem också som konst. Bild är ett av de hundra språk som en människa har (Wallin, 2003).

Det är inte bara dokumentationen som är viktig inom Reggio Emilia utan också miljön. Miljön är en av de tre pedagoger som man talar om. Det är den som uppmuntrar människor till att kommunicera, leka men framförallt utforska och lära. Men för att stimulera lärandet måste miljön varieras. Den andre pedagogen de talar om är barnen själva som lär genom varandra. Sist men inte minst har vi den vuxna som ska finnas till hands och stötta barnen i bakgrunden. Det pedagogerna gör är att lyssna, iakttä och forska för att lära sig och förstå barnen och se till deras behov (Wallin, 2003).

Miljön i en förskola ska vara uppmuntrande för barnen och personalen, är den det så leder det till kommunikation, lek, utforskande och framförallt lärande. Reggio Emilias förskolor är fulla med bilder och foton som i sig skapar en berättelse (Gedin & Sjöblom, 1995). De satsar stort på att barnen skall kunna hämta inspiration från rummen, omgivningen ska väcka alla sinnen. Det är barnen själva som väljer vad som ska sitta på väggarna, alltså är det de själva som skapar miljön. Det finns många sätt att ändra en miljö på förutom bilder och foton, i Reggio arbetar man mycket med ljus som gör att man ser allt ur ett helt nytt perspektiv. Det kan t ex vara de populära ljusborden samt ljussättningen i lokalerna. På detta sätt ändrar de både stämning och miljö (Jonstoj & Tolgraven, 2001).

Pedagogerna inom Reggio Emilia pedagogiken utvecklar ständigt sin kunskap. De förklarar det som en lärandeprocess som aldrig tar slut och att arbetet aldrig blir tråkigt. Det blir en utmaning och lärande dagligen i verksamheten (Jonstoj & Tolgraven, 2001). Malaguzzi själv talade för hur barnen ska känna sig jämlika med den vuxne. Barnen måste få ta lika stor plats.

I Reggio Emilia är nyckelordet till barns lärande och de olika sätt barn har att uttrycka sig på, kommunikation. Detta ligger till grunden för verksamheten.

3.9 Hur arbetar man praktiskt i en Reggio Emilias förskolor?

Lesley Abbott är professor i förskolepedagogik vid högskolan Manchester Metropolitan University. Abbott har tillsammans med Cathy Nutbrown, professor i pedagogik och chef för forskning vid University i Sheffield, skrivit boken Erfarenheter från förskolan i Reggio Emilia (2005). I boken tar de upp några praktiska inslag ur Reggio Emilia, bl.a. att låta barnen måla på ritfilm som man sedan placerar över ljusbord. Barnen får också använda diabilder i sin lek. Vi projekt eller temaarbete arbetar de i grupp. Pedagogernas uppgift vid dessa tillfällen är att dokumentera barnens arbetsprocess på olika sätt. Efter en tid plockar man fram inspelade samtal man haft med barnen, deras teckningar och andra former av dokumentation. Man lyssnar och kollar tillsammans, för att se hur och vad man kan bygga vidare på och på så sätt kan arbetsprocessen ta ett nytt steg i lärandets riktning och utveckling. Reggio är känt för att ha en ifrågasättande attityd till den ”vanliga” förskoleverksamheten och deras syn på barns lärande kommer ifrån tidigare generationer och de har på så sätt fått fram ett effektivt sätt att arbeta på (Abbott & Nutbrown, 2005).

3.10 Hur har Reggio Emilia etablerat sig i Sverige?

Jonstoj och Tolgraven berättar hur Reggio Emilia kom till Sverige. Anna Barsotti som är projektledare på Reggio Emilia institutet. Hon besökte Reggio för att en italiensk vän bett henne komma på besök, detta var år 1978. Så Barsotti åkte till Italien tillsammans med Karin Wallin. Sedan dess har över tre tusen svenskar besökt staden och dess förskolor.

Frågan är hur det kommer sig att alla dessa svenskar reste dit från början egentligen? Efter att Barsotti och Wallin hade varit där kom de tillbaka till Sverige, de va då överväldigade av det pedagogiska förhållningssett de hade observerat. De kontaktade Moderna museet i Stockholm för att göra en utställning som fick namnet ”Ett barn har hundra språk”. Utställningen fick mycket positiv respons och inspirerade många förskolelärare och bildpedagoger, men också föräldrar (Jonstoj & Tolgraven, 2001).

Intresset för Reggio Emilia var stort och de höll i två kurser kring verksamheten och dess synsätt. Vid kursens slut åkte en arbetsgrupp till Reggio Emilia på besök, detta var i slutet på 80-talet. Därefter startades det första institutet för Reggio Emilia i Stockholm i början på 90-

talet och sedan dess har Reggio Emilia haft en stadig framväxt i Sverige (Jonstoj & Tolgraven, 2001).

Jonstoj och Tolgraven (2001) berättar också hur den svenska läroplanen är inspirerad av Reggio. Det i läroplanen som har inspirerats från Reggio är pedagogernas sätt att arbeta med barns språk och även de kulturella uttrycksformerna. Det är pedagogernas sätt att utveckla och reflektera över sitt eget språk och tänkande kring barnens lärande. Det största hjälpmedlet för att kunna reflektera och utveckla sitt arbetssätt och utmana barnen mer är genom dokumentation.

Wallin (2003) förklarar att Reggio Emilia inte är någon metod, utan ett ”konkretiserat synsätt på livets stora frågor om barn, lärande, växande, relationer och samhälle.” (Wallin, 2003 s.26)

4. Metod och tillvägagångssätt

Det finns mycket skrivet kring barns språkutveckling samt bildskapande. För att begränsa oss men samtidigt få en bredd, har vi valt följande tillvägagångssätt för att samla på oss information:

- **Litteratur/tidigare forskning:** Här har vi använt oss av böcker samt internet. Vi har jämfört litteratur för att kunna få fram den mest relevanta och trovärdiga.

- **Observationer:** Vi har tillbringat en viss tid med att observera yngre barn på förskolan. Främst barn mellan tre och fem, för att få en inblick i hur språkutveckling och bildskapande kan kombineras.

- **Intervjuer/undersökningsgruppen:** Utifrån det vi hittat i litteraturen, har vi intervjuat verksamma barnskötare inom förskolan. Hur är deras syn på språkutveckling samt hur de tror att man kan få in bilden som en del av denna utveckling i de yngre åldrarna.

De barnskötare vi träffat har fått information angående vårt syfte med intervjun, vad det är för typ av arbete vi skriver och har själva fått ta del av resultatet. Valet att intervju barnskötarna på den förskola vi besökt och inte förskolelärarna, är att de alla har en lång yrkeserfarenhet. Anledningen till att vi har intervjuat den personal på denna förskola är att en av oss jobbade där som vikarie och personalen hade god kunskap om både bild och språkutvecklingen hos förskolebarn.

- **Egna aktiviteter:** Då vi varit på plats på förskolan, har vi även haft chansen att prova på olika aktiviteter med barnen. Utifrån det vi läst i böcker har vi testat olika aktiviteter där barnen på ett eller annat sätt arbetar med bilder och språk ihop.

- **Etiska aspekter:** ”De flesta undersökningar brukar ha någon etisk fråga att brottas med. Forskarens rätt och möjligheter att bedriva sin undersökning måste ifrågasättas och ställas mot individskydds krav vilket kan leda till ett etiskt dilemma” (Stukát, 2005 s.130). Vår intervjugrupp har fått information om varför och vad intervjun skall leda till, detta har skett muntligt till de intervjuade alla har förstått och accepterat till att vara med. De intervjuade har godkänt att vi använder deras riktiga förnamn då vi inte kommer skriva vilken förskola de jobbar på. Vi har inte stött på några problem i vår undersökning, utan har bara fått bra respons om hur intressant arbetet skall bli för de intervjuade att läsa när vi var klara.

Intervjuer samt observationer presenteras i vår resultatredovisning där vi även knyter samman dessa med den litteratur vi valt.

Vi har valt just dessa metoder då vi anser att intervjuer och observationer ger en tydlig bild av det vi vill undersöka. Genom intervjuer får vi samtala med pedagoger som har många års erfarenhet av att jobba med barns språkutveckling. Kunskap från dem som arbetat länge i verksamheten gör att vi kommer fram till ett trovärdigt resultat.

I våra observationer får vi själva se hur teorin fungerar i praktiken. Vad sker då vi låter barnen samtala kring sina bilder? Genom att prova på olika aktiviteter med barnen får vi en ännu tydliga syn på hur bild och språk går att kombinera och vilka resultat det ger.

Vi hoppas att detta arbete skall öppna upp för andra att förstå att bild inte bara är bild utan att det är så mycket mer.

5. Resultatredovisning

5.1 Verksamma pedagogers syn på språkutvecklingen

Vi har under vårt arbete haft chansen att intervjua/samtala med barnskötare kring deras syn på språkutveckling i förskolan. Det har varit samtal kring barns språkutveckling i allmänhet men också kring deras syn på bildens betydelse.

Första intervjun gjordes med Anita. Hon har varit verksam som barnskötare sedan 1990 och arbetar just nu på en förskola på Hisingen, Göteborg. Barnen på Anitas avdelning är mellan 3-5 år gamla. Sedan start har hon arbetat mycket utifrån Montessoripedagogiken och brinner för att arbeta med alla sinnen. Vi presenterar här Anitas tankar kring språkutveckling och hur man praktiskt kan arbeta med detta:

- Montessoripedagogiken har haft en stor inverkan på Anitas förhållningssätt i verksamheten. Barnen ska få lära med alla sinnen.
- Varför en positiv språkinläring är viktig, är för att barnen ska kunna uttrycka sina känslor muntligt. Vanligt är annars att barnen agerar fysiskt.
- Samtalet mellan barn-vuxna och barn-barn är A och O i språkutvecklingen. Som pedagog/vuxen måste man tänka på hur man talar med barnen. Att tala tydligt, vara konkret och hjälpa barnen sätta ord på vad de gör/känner.
- Anita talar mycket kring vikten av att pedagogerna själva talar korrekt då de pratar med barnen. Barn tar efter oss och detta bör man alltid ha i bakhuvudet.
- Viktigt att man som pedagog alltid ligger ett steg före barnen. Undvika att ställa frågor som ”vad heter detta?”. Istället hjälper man barnen att utveckla både begrepp och ordförråd genom att t ex uttrycka sig ”Det är en penna du har där” och lägga tyngden på det ord man vill belysa.
- Att arbeta med alla sinnen gör att barn får ett större perspektiv på det de arbetar med. Att inte bara få höra ordet, utan även ta och känna på föremålet ger dem rikare erfarenheter. Ska vi lära de allra yngsta barnen ordet ”boll”, låt dem titta på en boll, känna, undersöka och på så sätt skapa sin egen bild av ordet.
- Bild ihop med språkstimulering blir mer abstrakt. Det man som pedagog bör tänka på är att barnen bör ha upplevt vad de ser. Läger du en bild framför barnet med en båt, bör alltså barnet tidigare ha sett en båt. I verkligheten, på film. Detta för att kunna ha något att relatera till. Enbart en bild på ett nytt föremål säger inte så mycket.

- Anita har själv arbetat en hel del med just bild för att stimulera språkutvecklingen hos barn. Att göra kollage eller egna bilder till sagor, är enkla men effektiva aktiviteter. Barn kan berätta mycket t.o.m. en hel berättelse utifrån en enda bild.

- Bekant på många förskolor är bilder ihop med text som sitter runt omkring på avdelningen. På toalettdörren sitter det inte sällan en bild på just en toalett samt texten ”toalett” skriven bredvid. Detta kan man göra på de allra flesta föremål, inte minst för att barnen ska bli uppmärksamma utan också för att kunna skapa samtal kring ord och bild med barnen. För bokstäverna betyder egentligen inte så mycket, det är bilden som hjälper barnen förstå vad det står.

- Rim och ramsor har alltid varit ett populärt arbetssätt i förskolan/skolan, speciellt då barnen ska utveckla sitt språk. För att gå in mer på bilden finns också flanosagor som alltid är mycket uppskattat bland barnen. Här berättar man sagor för barnen utifrån bilder.

Något Anita talar om som mycket viktigt under vårt samtal, är för att sammanfatta vikten av det korrekta språket. Det är vi pedagoger/vuxna kring barnen som styr deras språkutveckling. Det är speciellt viktigt bland de allra yngsta där vi lägger grunden. Ett tydligt exempel Anita ger, är då hon besökte en förskola strax utanför Göteborg för ett par år sedan. En av pedagogerna pratade skånska och det man lade märke till, var att många av barnen tog efter och uttalade många ord med denna dialekt. Nu har ju inte dialekten någon större betydelse, men detta exempel visar tydligt hur viktigt vi är som förebilder för barnen i deras språkinläring.

Vår andra intervju, något kortare än den första, genomfördes med Kristina som även hon arbetar på en förskola på Hisingen. Kristina har varit verksam som barnskötare sedan slutet på 70-talet och har stor erfarenhet kring barns språkutveckling. Just nu arbetar Kristina på en avdelning där barnen är 1-2 år gamla. Under sina år har hon stött på många barn med svårigheter i sin språkinläring vilket gjort att hon successivt skaffat sig utbildning kring hur man kan arbeta med detta. Under vår intervju samtalade vi kring svårigheter som kan dyka upp, vad som är viktigt att tänka på i verksamheten samt hur man kan arbeta praktiskt för att stärka barns språk.

- Då vi arbetar med barns språkutveckling är det viktigt att vi som pedagoger dokumenterar. Dels för att se hur det går för varje barn men också för att lättare kunna upptäcka dem som har svårigheter.

- Precis som Anita nämnde, tar även Kristina upp att språksvårigheter kan leda till att barnen agerar mer fysiskt, både mot andra barn och mot vuxna. Ett klassiskt exempel hon tar upp är de s.k. ”bitproblemen”. Det innebär att de barn som inte vet hur de ska ta kontakt, eller uttrycka sig, biter. Detta är en vanlig företeelse på förskolor då vissa barn biter sina kompisar då de inte kan få fram vad de vill säga. Med detta sagt kan bitproblem också ha helt andra orsaker och behöver inte alltid bero på svårigheter med språket.

- Då man arbetar med de allra yngsta på förskolan är sånger ett utmärkt hjälpmedel för att utveckla språket. Kristina talar även om bilden och sagornas betydelse. Främst flanosagor. För att förenkla det för de yngsta, är det bara positivt om man vid flera tillfällen upprepar samma flanosaga. Barnen lär sig känna igen bilderna och ibland kan man låta sagan komma in på nya spår. Detta för att utmana barnen allt eftersom.

- Praktisk arbete med bild kan enkelt genomföras i mindre grupper. Låt några barn måla en stor bild ihop. Då denna är färdig får barnen en och en sitta ner och berätta vad just han/hon har målat. Barnen får berätta utifrån sitt eget perspektiv, det som vi pedagoger ser, kan för barnen vara något helt annat. Barns samtal kring sina egna bilder är bra för en god språkinläring.

Genom dessa två intervjuer, som båda genomförts med barnskötare med lång erfarenhet, framkommer det att bilden har betydelse för språkutvecklingen. Inte minst som praktiskt hjälpmedel för att stimulera inläringen.

Utöver våra planerade intervjuer hade vi även chansen att gå runt på förskolan och intervjuar både barnskötare och förskollärare, hur de på olika avdelningar arbetar praktiskt utifrån bilden med språkutveckling som mål.

De hade alla en mycket positiv syn på bildens betydelse för språkutvecklingen. Något som alla nämnt är just att bilden gör det mer konkret för barnen. På frågan hur de själva arbetat praktiskt med detta fick vi blandade svar.

Sagor, både barnens egna och sagoböcker har ofta varit en utgångspunkt. Att sagan är en sådan naturlig del av barns värld gör den enkel att föra in i verksamheten. Det är också något barnen själva tycker är kul och kan relatera till. Detsamma gäller barnens egna bilder då de målar. Samtal kring dessa, att man som pedagog ställer öppna frågor och ger barnen chansen att berätta, är också en vanlig metod. Rent allmänt är just de egna, skapande bilderna något man fokuserar på när man talar kring bild och språk ihop. De intervjuade menade att hur många års erfarenhet man än har, kan man aldrig sluta förundras över barns bildskapande. Hur mycket en bild kan säga för dem.

Flera av pedagogerna menade på att eftersom den skapande delen sker så naturligt i verksamheten, blir det inget som behöver introduceras för barnen. Bilden blir en naturlig aktivitet lätt att tillämpa.

5.2 Observation av bild och språk i förskolan

Under arbetet med vår uppsats har vi haft möjligheten att observera barn i förskolan. Barnen är mellan tre och fem år gamla och vi har observerat situationer där barnen ägnat sig åt bildskapande. Det har varit en frivillig aktivitet och inget som pedagogerna förbestämt.

Kalle som är 3,5 år sitter och ritat. Jag sätter mig bredvid och ber honom berätta för mig vad det är han gör för något. Kalle ritat en karta som visar vägen från sitt hus till förskolan. Han har tydligt ritat upp familjens hus och berättar att han inte bor så långt bort. För att komma till förskolan måste man svänga in på en annan väg sedan är man framme. Även svängen har talar om finns med på bilden.

Genom den här korta observationen kan vi se hur även de yngre barnen lär sig att kommunicera genom bild. De är medvetna om att man kan förmedla något genom teckningen. Att jag som vuxen, utmanar honom att berätta om bilden, gör att han själv lär sig att sätta ord på det han gör. I en situation med de allra yngsta kan vi som pedagoger hjälpa barnen att uttrycka sig och få ord till det de gör.

Granberg (2001) är förskolelärare och har inriktat sig mycket på skapande verksamhet. Hon talar om barnens förmåga att kunna prata kring de bilder de skapar. Då vi pedagoger bjuder in till samtal med barnen blir de även bekräftade och samtidigt stimulerade att fortsätta sin skapandeprocess. Även Ann lägger vikten på att barn, genom oss pedagoger, får hjälp att sätta ord på sina uttryck. ”Det som inleda med att barnet slår hårt med kritan mot ett papper, kan med rätt förutsättningar utvecklas till ett minst lika välartikulerat, rikt och nyanserat språk som talspråket. Det sägs ibland att bilden är barnets första språk. Genom bilden dokumenterar barn livet, leken, tankar och funderingar. För att bildspråket ska utvecklas måste det övas och prövas lika intensivt som talspråket.” (Granberg, 2001 s. 30)

Ann Åberg och Hillevi Lenz Taguchi talar om hur samspelet är en stor del av lärandet. Att barn, miljö och vuxna lär genom varandra. Olika upplevelser och barnens nyfikenhet lägger grunden för ett bra lärande. Som pedagog får man inta rollen som medforskare ihop med barnen. Vi lär oss tillsammans. (Åberg & Taguchi, 2005)

Det är inte bara barnen vi observerat, utan också pedagogerna och deras arbetssätt. På förskolan har de alldeles nyligen startat upp ett miniprojekt. Bilder från en sagobok har varit utgångspunkten. Pedagogerna har utgått från boken ”*När Åkes mamma glömde bort*”, skriven av Pija Lindenbaum, där de valt ut tre bilder. Barnen delades in i tre grupper efter deras ålder. Treåringarna i en grupp o.s.v. Vid olika tillfällen har grupperna fått sitta och titta på bilderna och varje barn har fått välja en bild var av dessa tre.

Själva uppgiften för barnen var att utifrån den valda bilden skapa en saga och rita en ny bild. Syftet med denna aktivitet var främst samarbete och bildförståelse och det största målet språkutveckling. Att utgå från bilden och sätta ord på vad de ser för att skapa en ny berättelse, gör att de tränar uttal, begrepp och blir stimulerade i sin språkinläring.

Som vid alla aktiviteter, finns det alltid barn som direkt nappar på idén och barn som behöver motiveras mer. De allra flesta kunde vi se visa ett stort intresse. Vi har tidigare varit inne på hur en bild i barnens värld kan betyda så mycket mer än det vi ser. Detta är en typisk aktivitet där detta bevisas.

Det tillfälle då barnen skulle visa upp sina sagor i helgrupp, hölls en samling. Barnen fick visa upp sina bilder medan pedagogen läste upp sagan. Vid detta tillfälle hade de satt upp bilderna som barnen utgått från i bakgrunden. Här fick de andra barnen gissa vilken bild som sagan var inspirerad av. Här visade barnen på en stor bildförståelse och de kunde utan svårigheter koppla ihop den nya bilden och sagan med utgångsbilden.

Vid ett par tillfällen ute på förskolan är det ett flertal barn som talat om hur det inne i dockrummet bor ett spöke! Spöket är en pojke men man kan inte se honom, han gömmer sig under soffan, inne i skåpen, bakom alla böcker m.m. En morgon tillbringade några barn en bra stund med att leta efter spöket. De va runt på hela avdelningen men han ville minsann inte komma fram.

Vid frukosten bestämde jag mig för att ta upp ämnet. Jag frågade barnen hur vi skulle kunna få tag i spöket. Vi kanske behövde en plan? En av pojkarna hoppade till och ropade ut ”en karta!”. Efter frukosten plockade vi fram ett stort målarpapper, vattenfärger och penslar. Nu skulle barnen få måla sin egen karta över vart spöket brukade befinna sig så de visste vart de skulle leta. Detta blev en aktivitet där fler och fler barn engagerade sig och flera av de andra barnen på avdelningen blev nyfikna på vad som var på gång.

Senare under dagen fick jag höra att barnen hade följt kartan och minsann hittat spöket inne i kuddrummet. Jag själv kunde såklart inte få träffa honom för nu hade han ju redan försvunnit.

Det här var den sista aktivitet vi genomförde ute i verksamheten. Efter intervjuer, observationer och aktiviteter vi själva planerat, ville vi utgå från barnens värld. Här lyckades vi fånga upp barnens nyfikenhet för spöket och fick samtidigt in bilden som en del av lösningen. Att pojken själv kom på idén med en karta, var för oss extra spännande. Här kopplar barnen själva att bilden kan vara till stöd för att lösa problem. Då kartan skapades hade vi chansen att tala med barnen kring hur de tänkte och de fick förklara hur kartan va upplagd, hur man skulle läsa den. Barnens fantasi och livsvärld är både innehållsrik och spännande. Vägen till spöket innebar ett flertal hinder. Bl.a. ett ”äckligt vatten” man skulle ta sig över, virvelvindar, en lerklump av svart lera att bestiga och det hemska monsterstaketet som blockerade vägen fram. Barnen får här sätta ord på det de gör genom sina egna begrepp och erfarenheter.

5.3 Hur kan man arbeta med bilderna i sagans värld

Förutom observation har vi kunnat hålla egna aktiviteter med barnen på förskolan. Aktiviteterna genomfördes på en avdelning där barnen är mellan tre och fem år.

- Aktivitet 1: Vid första aktiviteten satt vi ner med fem barn, fyra och fem år gamla. De fick själva välja en bok som vi skulle läsa och denna gång blev det *Snödraken* skriven av Vivian French (1999). Kort beskrivet handlar boken om en liten pojke som ska rädda världen från elddrakarna genom att hitta snödraken.

För att utmana barnen gjorde vi denna sagostund lite annorlunda. Istället för att läsa texten satt vi och bläddrade i boken och fokuserade på bilderna. Utifrån dessa fick barnen själva berätta historien. De nappade direkt på vårt förslag och det blev en fartfylld sagostund där både fantasin och kreativiteten kom fram. Utifrån bara en bild kunde barnen berätta mycket om vad som skedde i historien. Avslutningsvis läste vi upp boken ”korrekt” för att sedan ha ett litet boksamtal om vad sagan handlade om egentligen. Vi samtalade kring hur det var att själva få berätta utifrån bilderna vilket alla barnen uppskattade.

En liknande aktivitet har vi gjort med de yngre barnen. En pojke på avdelningen, den yngsta, är 2,5 år och de andra två barnen som medverkade var tre. Här använde vi istället en bok om djur, som enbart innehöll bilder. Vi pekade och barnen fick berätta vad som fanns på bilden. Det blir en annorlunda sagostund men genom att arbeta på detta sätt involverar vi barnen mer och lyfter fram deras kunskaper.

- Aktivitet 2: På ett sätt liknande den första aktiviteten lyfter vi än en gång fram barnens egen berättandeförmåga. I mindre grupper fick de i uppgift att måla en bild, enbart en. Denna bild skulle visa en berättelse. Här fick vi tydligt se hur en bild kan utvecklas till så mycket mer i barnens värld. Här är två exempel på hur barnens bilder blev till en liten berättelse:

Moa 4 år: ”En prinsessa gick på promenad och träffade en kung som var elak. Han kastade henne långt in i skogen. Där i skogen träffade hon en varg som också var elak. Vargen åt upp henne! Snipp, snapp, snut, så va sagan slut.”

Lina 3,5 år: ”Flickan kom ut från fängelset. Då hon kom ut träffade hon en prins som hon tog med till den rosa skogen. Massa fina fjärilar flög runt i den rosa skogen. De hade många färger på sig och skogen va alldeles full med dem!”

På förskolan där denna aktivitet genomfördes, arbetar pedagogerna aktivt med bilden för att stimulera språkinläringen. Pågående arbete utgår från just sagor och bilder för att barnen ska få utveckla sin berättandeförmåga.

6. Diskussion

Vi hade från början en klar bild av hur vi ville lägga upp vårt arbete. Den litteratur vi läst och de intervjuer/observationer vi gjort har nått upp till våra förväntningar.

Arbetet startades upp utifrån Reggio Emilias pedagogiska förhållningssätt. Den uppfattning vi har fått är att det är en mycket tidskrävande pedagogik om man ser till all den dokumentation som görs. Barnen är en stor del av dokumentationen när de skapar bilden, foton och övrigt i verksamheten. Det vi känner nu i slutändan är att det hade varit intressant att besöka en Reggio Emilia förskola under arbetets gång. Detta för att kunna göra observationer och se hur det fungerar i praktiken. Att intervjua pedagogerna hade också varit intressant för att höra hur de får tiden att räcka till.

Om vi jämför med en förskola som inte arbetar utifrån Reggio, får man ofta höra att dokumentation är något som tar mycket tid, tid man inte har. Hade vi besökt en Reggio förskola hade vi förhoppningsvis kunnat få mer om hur de får tiden att räcka till och hur de arbetar praktisk. Detta tas bl.a. upp i Gedin och Sjöbloms bok (1995).

Att sätta barnen i fokus är vad Reggio Emilia innebär. Pedagogen är i bakgrunden och den skapande verksamheten är en stor del av vardagen. Med tanke på hur detta pedagogiska förhållningssätt har etablerat sig i Sverige, är vi till största del positiva till det. Många av de tankar och praktiska idéer från Reggio är stimulerande både för oss pedagoger och för barnen att arbeta med. Wallin (2003) förklarar att Reggio Emilia-pedagogiken ger besökarna en ”aha-upplevelse”. Att många som åker ner till Italien blir mycket fängslade av hur de arbetar.

Efter att ha läst litteraturen får vi dock känslan av att det verkar lite ”helhyllat”. Än så länge har vi inte lyckats hitta någon kritik till Reggio Emilia vilket också gör att man blir lite fundersam. Det finns positiva och negativa delar av varje pedagogik, känner vi själva. Det hade varit intressant om vi fått mer kring vad som inte fungerar så bra. Alla författarna är mycket positiva och väljer självfallet att lyfta fram denna pedagogik som den allra bästa.

I vår litteraturgenomgång hänvisade vi till en tidigare studie kring ämnet, uppsatsen *Bildens betydelse för utveckling av barns språkliga förmåga*. Den här uppsatsen, även den skriven av studenter vid Göteborgs universitet, kände vi påminde en hel del om vår. Deras syfte var liknande och det resultat vi nu kommit fram till, stämmer överens med deras. Både deras och vår studie och framhävt bildens betydelse och vi har fått bekräftat den betydelse ämnet har för språkutvecklingen. En studie som har samma syfte och metod som vi använt gav samma resultat och slutsatser, bilden som pedagogiskt verktyg har en positiv inverkan på barns språkutveckling.

Vygotskij och Piaget är de personer vi valt att lägga största vikt på i teoriansknytningen och övrigt i arbetet. Detta då de har många bra tankar kring barns språkutveckling och bildskapande. Vygotskij menade på att estetiska ämnen stimulerar utvecklingen, ihop med

samspelet med andra. Många tanka inom den sociokulturella teorin har passat in bra på det vi hittat i övrig litteratur, fått reda på genom intervjuer, observationer o.s.v.

Ekström och Godée (1982) talar, precis som många andra författare vi läst, om pedagogernas roll i barns språkutveckling. Att det är viktigt att vi som pedagoger ger barnen en stimulerande miljö där de kan få en god språkinläring. I de allra flesta böcker vi läst, tas betydelsen upp av hur viktigt det är att vi samtalar mycket med barnen. Låt inte barnen bara skapa bilder, utan låt dem kommunicera verbalt kring dem. Berätta vad de skapat, hjälp dem sätta ord på det de tänker. Genom att arbeta med språket vardagligt hjälper vi dem att utveckla sitt ordförråd. Rent allmänt känner vi att vi har fått många praktiska tips kring hur vi kan arbeta med språkutveckling. Det var till stor hjälp att innan vi gick in på det praktiska, fick en grund i hur barns språkutveckling ser ut i de olika åldrarna. Detta är kunskap vi kommer ha nytta av då vi kommer ut i arbetslivet.

Genom både litteratur och intervjuer, har det framkommit hur viktigt det är att vi pedagoger (även andra vuxna kring barnen) talar ett tydligt språk. Att t ex säga ”häng upp den där” och peka fungerar inte i de flesta situationer. Man behöver vara tydlig och säga ”Gå du och häng upp din jacka på din krok.” Att tala tydligt gör även det att barnen lär sig nya ord och språket utvecklas. Pedagogerna som deltagit i våra intervjuer talar även om att slang bör undvikas då barnen tar efter oss vuxna. Som pedagog får man tänka på sitt professionella yrkesspråk och tala korrekt.

Anita som vi intervjuade talade om det korrekta språket. Hur lätt det är att barn tar efter hur vi vuxna talar. Något vi valde att inte skriva med i resultatredovisningen, var hennes tankar kring utländska pedagoger i verksamheten. Detta då vi kände att det skulle kunna vara stötande för enskilda personer. Flytande svenska ansåg hon skulle vara en fördel ute på förskolorna. Hon menade att utländska pedagoger som ej själva kan tala det svenska språket flytande, ej bör få arbeta med de allra yngsta barnen. Risken finns att de yngsta barnen som är mitt i sin språkutveckling tar efter och själva börjar tala med brytning. Det förstör för barnen.

Vi blev något fundersamma över hur stark kritik Anita riktade mot detta ämne. Till viss del kan vi hålla med men å andra sidan, vad är egentligen ett korrekt språk? Granberg (1996) som skrivit boken *Små barns sagostund: kultur, språk och lek*, tar upp betydelsen av samtalet barn och vuxna emellan. Det är vi vuxna som stimulerar deras ordförråd, uttrycksförmåga och grammatik. Med detta i bakhuvudet kan vi hålla med Anita om hur viktigt det är med ett rent språk.

Vi har båda två alltid haft ett stort intresse för bildämnet. Ett av våra syften med detta arbete var att få andra att få upp ögonen för bildens betydelse i förskolans verksamhet. Det känns bra att både litteratur, intervjuer och observationer gett oss ett mycket positivt gensvar till just bilden. De pedagoger vi intervjuat har alla haft en positiv inställning till ämnet vi valt och själva poängterat bildens betydelse för språkutvecklingen.

Vi hade även ett syfte där vi ville se hur barns språkutveckling ser ut i olika åldrar och att utifrån den kunskapen vi fick i litteraturen skulle kunna se hur vi fick in faktan i det praktiska. Genom att få en bild av hur språkutvecklingen i de olika åldrarna ser ut så får man en bra grund för hur man kan arbeta med det praktiska. Vi hittade mycket litteratur om just

språkutvecklingen men det var svårare att hitta litteratur om hur både bilden och språkutvecklingen går ihop. Men vi kände att vi fick en stadig grund om språkutvecklingens olika åldrar, vilket var bra så att vi kunde koppla ihop det vi hittat om just bilden och på ett bra sätt se hur man kan få de olika ämnena att gå ihop praktiskt.

Genom att arbeta med bild och språk ihop blir vi mer konkreta och det blir ett mer lustfyllt sätt för barnen att lära. Då vi låter dem samtala kring sin bild stödjer vi inte bara språket, vi lyfter även fram barnen och stärker dem.

Bilder är något som alltid finns runt omkring oss. Med andra ord är de lättillgängliga och blir på så sätt ett bra pedagogiska verktyg. Som vi nämnde i vår inledning talar vi inte bara om barns egna skapande bilder, utan bilder i böcker, omgivningen o.s.v. De aktiviteter vi genomfört har också visat att barnen själva tycker det är kul att berätta om sina bilder. En bild för dem kan betyda så mycket mer än bara det vi pedagoger ser. Vi ser det som mycket viktigt att vi är öppna för barnens berättande och tar till oss det de säger. Barnens bilder har alltid en historia bakom sig.

Något vi provade på var en sagostund där barnen själva fick berätta sagan utifrån de bilder som fanns i boken. Vi har själva inte provat på detta sätt tidigare men det nämns bl.a. i (små barns sagostund). Det var speciellt intressant för oss att se hur barnen kunde utveckla sagan utan texten. Utifrån bilderna blev det en helt ny saga. Här finns tillfälle att hjälpa barnen sätta ord på det de tänker och vi pedagoger får samtidigt en inblick i vart varje barn ligger i sin språkutveckling. Här ser vi ett tydligt exempel kring hur vi kan få in dokumentation och observation i själva aktiviteten, istället för att lägga övrig tid på detta.

Vi hade innan arbetets början, många tankar kring hur man skulle kunna arbeta med bild och språk sammanhängande. Nu i efterhand känner vi att vi hittat mer än vad vi hoppats på. Vi har fått en bekräftelse över hur viktig bilden är. Vi har fått en bra grund att stå på då vi hamnar i situationer där vi kanske behöver argumentera för bildens betydelse.

Bild och språk i förskolan kan man sammanföra på flera olika sätt. Låt barnen tala om sina bilder, gestaltning, utgå från sagoböcker, skapa bilder för att barnen ska få bearbeta upplevelser och sätta ord på det de gör m.m.

Genom vår valda metod, att arbeta med litteratur, intervjuer, observation samt egna aktiviteter, känner vi att vi fått fram ett trovärdigt resultat. Förutom att vi gärna hade besökt en Reggio Emilia förskola, tycker vi att vi uppnått vårt syfte. Vi har fått en ny insikt i både Reggio Emilia och i språkets värld. Det vi kommit fram till i arbetet kommer vi ha stor användning för i framtiden. Det är en bra grund att stå på. Det har varit otroligt givande att vi själva haft chansen att prova på aktiviteter i barngrupp. Där har vi sett hur teorin fungerar i praktiken. Det har gjort oss ännu mer säkra på att det var ett bra och viktigt ämne vi valde som faktiskt fungerar i verksamheten.

Avslutningsvis vill vi framföra vår tanke med att vi intervjuade barnskötare och inte pedagoger. Den förskola vi besökte hade flest verksamma barnskötare. De vi intervjuade har alla över 20 års erfarenhet i yrket. Många anser att barnskötarna inte är lika viktiga på förskolorna, att de inte har en lika betydande roll som pedagogerna. Vi anser dock att

erfarenheten väger upp. De har arbetat länge, vet vad de pratar om och har under åren kommit i kontakt med många olika barn. De är viktigt att vi bevarar den kunskap de besitter. Vi som nyutbildade förskollärare har mycket att lära av dem.

Vi hoppas att även läsaren fått en förståelse över bildens betydelse för barns språkutveckling.

7. Referenslista

Abbott, Lesley & Nutbrown, Cathy (red.) (2005) *Erfarenheter från förskolan i Reggio Emilia*. Lund: Studentlitteratur

Bjar, Louise & Liberg, Caroline (red.) (2010) *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur

Claesson, Silwa (2002) *Spår av teorier i praktiken: Några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur

Dominkovic, Kerstin & Eriksson, Yvonne. m.fl. (2006) *Läsa högt för barn*. Lund: Studentlitteratur

Doverborg, Elisabet & Emanuelsson, Göran (2008) *Små barns matematik*. NCM

Ekström, Susanna & Godée, Christina (1984) *Språk*. Stockholm: Liber

Eriksen Hagtvét, Bente (2007) *Språkstimulering – Del 1: Tal och skrift i förskoleåldern*. Natur & Kultur

Eriksson Arnesson, Marie (2009) *Lärande i sagans värld – om temaarbete i förskola och förskoleklass*. Lärarförbundets förlag

Fagerlund, Birgitta & Moqvist, Lillemor (2010) *Låt barnen skapa: språkutveckling genom bilder*. Stockholm: Hallgren och Fallgren förlag

French, Vivian (1999) *Snödraken*. Goboken

Gedin, Marika & Sjöblom, Yvonne (1995) *Från Frøbels gåvor till Reggios regnbåge*. Stockholm: Bonnier utbildning

Granberg, Ann (1996) *Småbarns sagostund: kultur, språk och lek*. Stockholm: Liber

Granberg, Ann (1998) *Förskoleboken*. Stockholm: Bonnier utbildning

Granberg, Ann (2001) *Småbarns bild och formskapande*. Stockholm: Liber AB

Havnesköld, Leif & Mothander Risholm, Pia (2009). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Liber AB

http://www.forskoleforum.se/data/files/pdf/Reggio_Emilias_en_stad.pdf

Häggström, Ingrid (2006) *Språklekar efter Bornholmsmodellen: en väg till skriftspråket*. Ing-Read förlag

Jonstoj, Tove & Tolgraven, Åsa (2001) *Hundra sätt att tänka: Om Reggio Emilias pedagogiska filosofi*. Stockholm: UR

Klepstad, Margaret & Wagner H, Kari (2004) *TRAS- Tidig registrering av språkutveckling*. Specialpedagogiskt förlag

Lindenbaum, Pija (2007) *När Åkes mamma glömde bort*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Olofgörs Gramstrup, Lena (2008) *Berätta för mig*. Stockholm: UR

Smidt, Sandra (2010) *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. Lund: Studentlitteratur

Strandberg, Leif (2006). *Vygotskij i praktiken: Bland plugghästar och fusklappar*. Norstedts Akademiska förlag

Sträng. H Monica & Persson Siv (2003). *Små barns stigar till omvärlden*. Lund: Studentlitteratur

Svensson, Ann-Katrin (1995) *Språkglädje*. Lund: Studentlitteratur

Svensson, Ann-Katrin (1998) *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur

Stukát, Staffan (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB

Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för förskolan, Lpfö-98*. Stockholm: Fritzes

Vygotskij, Lev S (1995) *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos

Wallin, Karin (2003) *Pedagogiska kullerbyttor: En bok om svenska barn och inspirationen från Reggio Emilia*. Stockholm: HLS förlag

Wood, David (1992). *Hur barn tänker och lär*. Lund: Studentlitteratur.

Åberg, Ann & Taguchi, Hillevi Lenz (2005) *Lyssnandets pedagogik*. Stockholm: Liber AB

8. Bilaga 1

Intervjufrågor (huvudfrågor)

- Vilka är dina tankar och erfarenheter kring barns språkutveckling?
- Hur tänker du kring bildens betydelse för barns språkutveckling?
- Hur arbetar du själv praktiskt för att stödja barn i dess språkinlärning?